OD SAVJETODAVNOGA GLASA DO KRAJEVNOGA PRAVA. PRAVNA NARAV I OBVEZATNOST „IZJAVA I ODLUKA PRVE SINODE VRHBOSANSKE NADBISKUPIJE"

Predstavljanje dokumenta nadbiskupijske sinode, Sarajevo, 15. travnja 2026.

Uvod

Crkveno zakonodavstvo koje uređuje održavanje biskupijskih sinoda jasno određuje da, nakon završetka sinodskih zasjedanja, dijecezanski biskup pristupa konačnoj redakciji dekreta i izjava, potpisuje ih te određuje njihovo proglašenje i stupanje na snagu. Smjernice Svete Stolice pojašnjavaju da sinodski dokumenti mogu poprimiti različite oblike. Oni mogu sadržavati stroge pravne norme kojima se uređuju pojedina područja crkvenoga života, zatim programske smjernice koje usmjeravaju buduće pastoralno djelovanje te doktrinarne izjave koje potvrđuju istine vjere i moralna načela od osobite važnosti za konkretnu crkvenu zajednicu. Upravo zato takvi tekstovi nikada nisu tek puki zapisnik sinodskih rasprava. Oni su najviši izraz normativne, pastoralne i ekleziološke odgovornosti dijecezanskog biskupa za povjerenu mu mjesnu Crkvu. U ovom dokumentu to dolazi do izražaja na jasan i poticajan način.

U ovom se izlaganju želimo kratko osvrnuti na ono što je tijekom dvanaestogodišnjega sinodskog procesa u našoj Nadbiskupiji strpljivo sazrijevalo na razini savjetodavnih glasova svega Božjega naroda. Taj je proces svoj vrhunac doživio sredinom prosinca 2025. godine objavom dokumenta *Izjave i odluke*, koji je na svetkovinu Rođenja Gospodnjega iste godine stupio na snagu. Tim je činom ovaj tekst zadobio pravno obvezujuću narav te je postao sastavni dio krajevnoga prava Vrhbosanske nadbiskupije.

I. Pravna narav dokumenta i uloga zakonodavca

Kada promišljamo o pravnoj naravi ovoga dokumenta, valja poći od temeljnog postulata općega crkvenog prava: jedini zakonodavac na biskupijskoj sinodi jest dijecezanski biskup. Svi ostali sudionici — klerici, redovnici, redovnice i vjernici laici — imaju isključivo savjetodavni glas. Iz toga proizlazi da pravna snaga sinodskih odluka ne crpi svoj autoritet iz demokratskog preglasavanja u sinodskoj dvorani, nego iz pastirskoga autoriteta dijecezanskog biskupa i njegova čina službenoga proglašenja.

Ono što ovaj dokument čini posebno vrijednim, jest činjenica da pravne odredbe nisu umjetno izdvojene u nekakav zaseban, suhoparan zakonski dodatak ili poglavlje. Naprotiv, one su organski integrirane u teološko-pastoralni okvir koji dosljedno slijedi tri temeljne crkvene službe: naviještanja, posvećivanja i upravljanja. Takav metodološki pristup osigurava da većini pravnih odluka prethodi jasno teološko, eklezijološko i pastoralno obrazloženje. Time se na najbolji način očituje neraskidiva povezanost kanonskoga prava, crkvenoga nauka i pastoralnoga djelovanja u konkretnim, i nerijetko složenim, prilikama naše Nadbiskupije. Dok „izjave" u dokumentu pružaju doktrinarno tumačenje i promišljanje stvarnosti mjesne Crkve, „odluke" usmjeravaju svakodnevni život klerika, redovnika i vjernika laika prema autentičnijem crkvenom poslanju i življenju. Cjelokupan je dokument pritom podređen ostvarenju vrhovnoga zakona Crkve, a to je spasenje duša.

II. Struktura dokumenta i vrste odluka

Kada sinodski dokument dublje sadržajno analiziramo, primjećujemo da donosi ukupno 218 odluka. One se, s obzirom na svoju obvezatnost i narav, mogu svrstati u tri različite kategorije.

Prvu kategoriju čine usko pravne odredbe koje postavljaju strogu pravnu obvezu, utvrđuju određene sankcije, propisuju uvjete za valjanost ili dopuštenost nekog čina, ili pak određuju osnivanje određenih biskupijskih tijela. Primjeri takvih normi su obveza osnivanja Ureda za pastoral, stroga obveza sklapanja pisanih ugovora s redovnicima za rad u župi te izričita zabrana zbirnih misnih nakana i sl.

Drugu kategoriju predstavljaju programatske i organizacijske smjernice. Riječ je o odredbama kojima se nadležnim tijelima nalaže izrada budućih krajevnih propisa, pravilnika ili provedba specifičnih pastoralnih planova. Ovdje možemo ubrojiti izradu novih statuta za župna vijeća te planiranje restrukturiranja župnih zajednica s obzirom na trenutne demografske promjene.

Treća kategorija obuhvaća pastoralne poticaje. To su odluke formulirane prepoznatljivim poticajnim izričajima, poput "Neka se...", "Poziva se..." ili "Potiče se...". Važno je naglasiti da takva formulacija, koja je dio stoljetne kanonske tradicije, nipošto ne umanjuje obvezatnost primjene. Treba naglasiti i da neke pravne odredbe u dokumentu počinju upravo s tim poticajnim izričajima, no tu je riječ o pravim obvezama, zapovijedima, a ne poticajima. Npr. „Neka se sakrament ženidbe redovito slavi u župnoj crkvi."

III. Pravno uređenje službe naviještanja

Prvi tematski dio dokumenta bavi se zadaćom naviještanja. On uređuje odnose i obveze unutar crkvene zajednice s jasnim ciljem očuvanja autentičnosti evangelizacije. Iako je ovo najbrojniji dio, sa 118 odluka, on obiluje pastoralnim smjernicama i poticajima za rad s vjernicima laicima. Pravnih odredbi, u strogom smislu riječi, ima nešto manje, a tiču se života i poslanja prezbitera, pastorala župne zajednice, braka i obitelji te korištenja sredstava društvenih komunikacija.

Prije svega, dokument izrijekom potvrđuje trajnu formaciju svećenika kao strogu pravnu obvezu, a ne tek kao neobveznu pastoralnu preporuku. Poseban je naglasak stavljen na svećenike u prvih deset godina službe, što je u potpunom duhu postkoncilskih smjernica i recentnijih crkvenih dokumenata. U tu svrhu nalaže se osnivanje nadbiskupijskog povjerenstva zaduženoga za sustavnu provedbu i nadzor navedene formacije. Međutim, dokument nije zaboravio naglasiti da trajna formacija ostaje obveza svih svećenika.

Nadalje, radi očuvanja specifičnoga crkvenog identiteta, klericima i osobama posvećenoga života strogo se zabranjuje preuzimanje svjetovnih dužnosti te sudjelovanje u radu necrkvenih vijeća bez izričitoga dopuštenja vlastitoga ordinarija. U današnjem pluralnom društvu, posebna se pozornost posvećuje nepovredivosti ljudskoga života i pravu na priziv savjesti. Klericima i vjernicima laicima strogo je zabranjeno sudjelovanje u etičkim povjerenstvima onih zdravstvenih ustanova čije se prakse protive katoličkom moralnom nauku, napose u temeljnim pitanjima bioetike i zaštite života od začeća do prirodne smrti.

U kontekstu župnoga pastorala u Bosni i Hercegovini, gdje postoji stoljetna i specifična prisutnost redovničkih zajednica, dokument zahtijeva da se odnosi između župe i redovničkih zajednica, čiji članovi pastoralno djeluju na tom području, pravno urede posebnim ugovorima, i to uz prethodnu nadbiskupovu suglasnost. Time se jamči pravna sigurnost te jasnoća u obvezama i pravima ugovornih strana.

Zakonodavac nije zanemario ni suvremeni digitalni kontinent kako je svojevremeno papa Benedikt XVI. nazivao sredstva društvenih komunikacija. U području digitalne evangelizacije i korištenja društvenih mreža, svećenicima se nalaže obveza postupanja sukladno *Etičkom kodeksu Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine* iz 2025. godine. Župnike se obvezuje na otvaranje službene elektroničke pošte i redovito ažuriranje mrežnih stranica, čime se želi osigurati transparentna i vjerodostojna komunikacija s vjernicima, štiteći pritom ugled i poslanje crkvenih institucija u javnom prostoru.

IV. Pravno uređenje službe posvećivanja

Drugo poglavlje, koje sadržava 62 odluke, posvećeno je službi posvećivanja. Ovdje nalazimo najviše strogo pravnih, disciplinskih i liturgijskih odredbi kojima se usklađuje i ujednačuje slavlje sakramenata na cijelom području Nadbiskupije. Neke od tih odredbi su starijeg datuma i objavljene su u *Direktoriju za obiteljski pastoral* ili u *Direktoriju za pastoral sakramenata u župnoj zajednici*, dok su druge odredbe sadržajno nove.

Dokument jasno utvrđuje obvezno minimalno trajanje priprave za sakramente kršćanske inicijacije. Propisane su dvije godine sustavne župne kateheze za prvu svetu pričest te tri godine za sakrament potvrde. Uvode se i obvezni pretkrsni susreti za roditelje i kumove. Tim se odredbama osigurava da primanje sakramenata ne bude tek običaj, već plodonosni čin temeljen na vjeri i dubljem vjerničkom razumijevanju. Zaručnički tečajevi definirani su kao redoviti i obvezatni put priprave zaručnika za sakrament ženidbe. Slavlje ženidbe u crkvenom prostoru mora zadržati isključivo liturgijski karakter. Stoga se svi administrativni čini, poput potpisivanja dokumenata, moraju odvijati u župnome uredu, a unutar svetoga prostora dopušteno je izvoditi isključivo liturgijske pjesme i psalme.

Jedna od važnijih odredaba ovoga dijela usmjerena je na zaštitu dostojanstva euharistijske žrtve i suzbijanje zloporaba vezanih uz misne stipendije. Iako opće crkveno zakonodavstvo, pod strogo propisanim uvjetima, dopušta iznimnu mogućnost slavljenja zbirnih misa, krajevno pravo Vrhbosanske nadbiskupije izričito i beziznimno zabranjuje takvu praksu još od 2012. godine. Mjesni zakonodavac ovime nastoji iskorijeniti nedopuštenu pastoralnu praksu i osigurati punu transparentnost prema vjernicima koji daju misne priloge.

Na području zaštite najranjivijih, ispovijedanje maloljetnih osoba u privatnim prostorijama dopušteno je isključivo uz vizualni nadzor roditelja ili staratelja, sukladno smjernicama nadležnog vatikanskog dikasterija. Također se dokida zastarjela praksa korištenja takozvanih ispovjednih ceduljica. Slavlje egzorcizma pridržano je strogo za jasno definirane slučajeve i zahtijeva pisano dopuštenje nadbiskupa za svećenike koji ispunjavanju predviđene uvjete i koji su za tu službu dostatno pripravljeni.

Osobito je važno istaknuti promišljanje Sinode o određenim duhovnim praksama. Dokument iznova naglašava važnost osobne odgovornosti čovjeka pred Bogom za počinjeni grijeh te upozorava na neusklađenost prakse tzv. „liječenja obiteljskoga stabla" s katoličkim

naukom. Ovdje Sinoda zapravo integrira raniju odluku Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine iz 2021. godine, kojom je ta praksa proglašena teološki neutemeljenom i doktrinarno nespojivom sa službenim učenjem Crkve.

Kada je riječ o pastoralu žalujućih, uskrata crkvenoga sprovoda dopuštena je jedino u slučajevima koje strogo propisuje opće pravo. Rješavanje zaostalih materijalnih obveza prema župi nikada ne smije biti preduvjet za ispraćaj pokojnika. Crkva time normativno i u praksi potvrđuje svoju blizinu svim ožalošćenima, bez uvjetovanja.

V. Pravno uređenje službe upravljanja

Treći dio dokumenta odnosi se na institucionalni ustroj i upravljanje vremenitim dobrima. Ovdje je doneseno 38 odluka, od kojih su gotovo sve pravne odredbe koje izravno utječu na administrativnu praksu upravljanja u Nadbiskupiji.

Kao prvi korak, službeno se nalaže osnivanje Nadbiskupijskog ureda za pastoral. To tijelo postaje središte za koordinaciju cjelokupnog pastoralnog djelovanja i osiguranje ujednačene primjene sinodskih odluka na terenu. Drugo, uvodi se stroga obveza redovitoga godišnjeg financijskog planiranja za sve javne crkvene pravne osobe. Propisuje se obveza podnošenja izvješća i izbjegavanje negativnog salda, čime se jamči razborito i transparentno upravljanje crkvenim dobrima. S tim je povezano i pitanje iznajmljivanja crkvenih prostora uz prethodno dopuštenje te uz poštovanje relevantnih građanskih zakona.

Treće, i možda društveno najrelevantnije, zakonodavac prepoznaje sve veću i neizostavnu važnost vjernika laika u crkvenim službama. Izričito se nalaže donošenje jasnih kriterija za njihovo zapošljavanje te utvrđivanje pravedne novčane naknade. Time Nadbiskupija izravno primjenjuje načela socijalnog nauka Crkve jamčeći laicima ljudsko i radničko dostojanstvo te nužnu socijalnu i zdravstvenu sigurnost u radnom odnosu s crkvenim institucijama. Osim toga, razmatraju se i načini boljeg i učinkovitijeg uključivanja vjernika laika u život župnih zajednica kroz župna vijeća, osobito u onim župama s malim brojem vjernika.

Zaključak

Pravna analiza dokumenta „Izjave i odluke Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije" jasno potvrđuje da smo dobili dovršen, kvalitetan i cjelovit dokument krajevnoga prava. Službenim proglašenjem, višegodiš-

nji savjetodavni hod urodio je konkretnim plodom. Ovaj dokument pruža posvećenim službenicima, redovnicima, redovnicama i cijelom Božjem narodu jasne, suvremene i poticajne zakonske odredbe.

Iako zakonodavac s pravom preporučuje temeljito studiranje ovih odluka, formalno poznavanje normi tek je polazište. Pravi je izazov pred nama. Dokument nas poziva da ne čitamo svaki njegov paragraf kao kazneni zakon, puko ograničenje ili zabranu. On je, prije svega, cjelovit pastoralni putokaz u kojem se savršeno isprepleću pravna strogost, obveza te duboka pastirska ljubav i odgovornost.

Pravi smisao i snaga ovih smjernica doći će do izražaja tek kada one istinski zažive na terenu — u autentičnome slavljenju otajstava vjere, u transparentnom i razboritome upravljanju župnim dobrima te u radosnome, uzajamnom služenju klerika, Bogu posvećenih osoba i vjernika laika. Djelatnom i dosljednom primjenom ovoga krajevnog prava, naša mjesna Crkva ne samo da unapređuje svoju pravnu disciplinu već nastavlja snažno i radosno ostvarivati temeljnu viziju ove povijesne Sinode, sadržanu u njezinu geslu: „Sve obnoviti u Kristu."

Ilija Marković